ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. IV, 10 SECTIO H 1970

Z Katedry Planowania i Polityki Gospodarczej UMCS
Kierownik: doc. dr hab. Tadeusz Przeciszewski

Maria WROCHNA

Rozwój budownictwa i sytuacja mieszkaniowa ludności wiejskiej w powiecie puławskim w latach 1961—1965

Развитие строительства и жилищная ситуация сельского населения в Пулавском повяте в 1961—1965 гг.

The Development of Building Construction and the Housing Situation of Rural Population in the Puławy District in the Years 1961—1965

WPROWADZENIE [1]

Powiat puławski należy do tzw. rejonów uprzemysławianych, stanowiących przedmiot zainteresowania Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych przy Polskiej Akademii Nauk. Celem pracy Komitetu jest ustalenie pewnych prawidłowości w zakresie zmian społeczno-ekonomicznych, zachodzących w poszczególnych rejonach uprzemysławianych, a między innymi dotyczących budownictwa. Tymi ostatnimi zagadnieniami zajmuje się również Instytut Gospodarki Mieszkaniowej w Warszawie.

Niniejsza praca z zakresu badań budownictwa wiejskiego w powiecie puławskim stanowi analogiczną analizę wykonaną w Zakładzie Spraw Mieszkaniowych Wsi wyżej wymienionego Instytutu, a dotyczącą rejonu Płocka.[2]

[1] Artykuł opiera się na wynikach pracy magisterskiej autorki, napisanej w roku akademickim 1968/1969 pod kierunkiem naukowym doc. dra habil. T. Przeciszewskiego.

[2] A. Stasiak: *Indywidualny ruch budownictwa mieszkaniowego w powiecie płockim i m. Płocku w latach 1961—1966*, „Sprawy mieszkaniowe" 1969, IGM, Warszawa 1969, z. 1, s. 47—67.

Powiat puławski leży na zachodnim krańcu województwa lubelskiego. Położony jest po obydwu stronach Wisły. Graniczy z obszarami trzech województw: kieleckiego, lubelskiego i warszawskiego. Obecnie często używa się określenia — Puławski Okręg Przemysłowy (POP). Terytorialnie POP nie pokrywa się z administracyjnymi granicami powiatu puławskiego. Obejmuje on swoim zasięgiem również powiaty Zwoleń i Ryki.

W opracowaniu przyjęto metodę porównawczą, tzn. w miarę możliwości wskaźniki, które charakteryzowały powiat puławski, starano się odnieść do wskaźnika wojewódzkiego bądź krajowego, bądź też innego rejonu uprzemysławianego — Płocka.

Ponieważ autorka nie była w stanie przeprowadzić własnych badań empirycznych z zakresu budownictwa na wsi, opierała się na materiałach dla powiatu częściowo opracowanych, głównie na sprawozdaniach Prezydium Powiatowej Rady w Puławach, Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, a także korzystała z prac Instytutu Gospodarki Mieszkaniowej w Warszawie i z innej literatury.

TŁO OGÓLNOEKONOMICZNE ROZWOJU BUDOWNICTWA WIEJSKIEGO W POWIECIE PUŁAWSKIM W LATACH 1961—1965

Rolnictwo

Długookresowy proces rozwoju gospodarczego kraju, a rozwoju przemysłu w szczególności, niesie ze sobą obok wielu innych zmian społeczno-ekonomicznych określone przeobrażenia w rolnictwie. W zależności od nasilenia i jakości procesów industrializacyjnych, od struktury agrarnej i gęstości zaludnienia na wsi, a także od stopnia rozwoju gospodarczego danego terenu, charakter i zakres zmian w rolnictwie są zróżnicowane, zarówno w czasie jak i w przestrzeni. Powiat puławski, na terenie którego nie ma żadnych bogactw naturalnych, był typowo rolniczy. W sposobie użytkowania ziemi największy procent (54%) stanowiły grunty orne. Gleby powiatu puławskiego reprezentują kompleks żytnio-ziemniaczany.

Struktura gospodarstw w powiecie puławskim wykazuje większe rozdrobnienie niż średnio w kraju. Zdecydowanie przeważają gospodarstwa w grupie 2—5 ha, przy znacznie mniejszej liczbie gospodarstw powyżej 7 ha. Przeciętna wielkość gospodarstw w powiecie wynosi 3,14 ha użytków rolnych. W latach 1961—1965 plan zakładał wzrost produkcji rolnej o 25%. Wskaźnik ten określał, że wydajność czterech podstawowych zbóż miała wzrosnąć z 14,5 q/ha do 19,6 q/ha (w tym: ziemniaków ze 150 q/ha do 180 q/ha, buraków cukrowych z 250 q/ha 300 q/ha, oleistych

z 9 q/ha do 16 q/ha). Średnie plony dla 5 lat kształtowały się w rzeczywistości następująco:

4 zboża	—	18,8 q/ha
ziemniaki	—	175,3 q/ha
buraki	—	287,5 q/ha
oleiste	—	15,2 q/ha

Jak wynika z powyższego zestawienia, zamierzonych wskaźników w tej pięciolatce nie osiągnięto. Jedną z przyczyn tego były złe warunki atmosferyczne, które wywarły znaczny, ujemny wpływ na rozwój rolnictwa.

W powiecie puławskim charakterystyczne jest systematyczne zmniejszanie się powierzchni ogólnej zbóż. W miejsce ich wchodzi kontraktacja upraw przemysłowych, takich jak: buraki cukrowe, tytoń, rzepak i inne rośliny oleiste. Wzrastająca liczba kontraktowanych roślin oleistych uzasadniona jest następującymi względami: 1) są one najmniej pracochłonne, 2) zmniejszają spiętrzenie szczytu robót w okresie żniw w produkcji roślinnej, 3) są najlepszym przedplonem dla wszystkich roślin, 4) dają duży dochód gospodarstwom rolnym (z 1 kwintala ok. 800 zł).

Na lewym brzegu Wisły, gdzie gleby są słabe, piaszczyste, po wieloletnich próbach zaczęto z powodzeniem uprawiać truskawki. Z uprawy truskawek, które są masowo kontraktowane w powiecie, rolnicy uzyskują dosyć wysokie dochody.

W powiecie puławskim dominuje produkcja zwierzęca ze względu na znaczny dochód, jaki może przynieść. W całości produkcji zwierzęcej pierwsze miejsce zajmuje chów trzody chlewnej typu mięsnego. Dochody uzyskane przez rolników, zarówno z produkcji roślinnej jak i zwierzęcej, są przeznaczone na różne cele, m. in. na budownictwo mieszkaniowe i gospodarcze.

Ludność zamieszkała na wsi

Z decyzją o lokalizacji Zakładów Azotowych ludność powiatu puławskiego wiązała duże nadzieje. Lokalizacja ta stworzyła perspektywy rozwoju społeczno-gospodarczego oraz umożliwiła rozwiązanie istniejącego w powiecie od wielu lat problemu zatrudnienia. Nadzieje te w znacznej mierze zostały spełnione. Na 6 500 osób zatrudnionych przy budowie kombinatu, około 3 000 rekrutowało się ze wsi powiatu puławskiego. Na wsi powstała nowa grupa społeczna tzw. chłopi-robotnicy. Składa się ona: 1) z właścicieli gospodarstw rolnych, których zarobki spoza rolnictwa przewyższają dochody uzyskane z gospodarstw. Są to tzw. robotniko-chłopi; 2) z właścicieli gospodarstw, których zarobki są niższe od dochodów uzyskiwanych z gospodarstw. Ci zwani są chłopami-robotnikami.

Materialny poziom życia robotniko-chłopów jest wyższy niż chłopów-robotników. Badania szacunkowe wartości produkcji gospodarstw chłopów-robotników (średnio na 1 ha użytków rolnych lub na 1 osobę) w porównaniu z wartością produkcji w gospodarstwach o takim samym obszarze w grupie rolników wykazuje, że jest ona przeciętnie niższa W odniesieniu do wartości środków produkcji w gospodarstwach rolnych jest ona wyższa. Działalność inwestycyjna w rodzinach chłopów-robotników rozwija się w większym stopniu niż przeciętnie na wsi w kierunku budownictwa mieszkaniowego, jego wyposażenia w przedmioty trwałe, nowoczesne meble itp. W tej dziedzinie życia rodziny chłopów-robotników odgrywają w przeobrażeniach pozostałej części wsi pozytywną rolę, ponieważ naśladownictwo przyczynia się do przyspieszenia procesów urbanizacji.

Urbanizacja jest już utartym pojęciem, przy pomocy którego określa się proces „umiastowienia" ludności, charakterystyczny dla rozwoju współczesnej cywilizacji i będący niejako jej miernikiem.

J. Ziółkowski mówi, że: „Z ekonomicznego punktu widzenia probierzem urbanizacji jest stałe zwiększanie się liczebne ludności zatrudnionej w zawodach nierolniczych w stosunku do ludności wykonującej zajęcia rolnicze. Z urbanistycznego punktu widzenia urbanizacja oznacza, z grubsza biorąc, kształtowanie się coraz większej przestrzeni na modłę miejską. Urbanizację społeczną [...] pojmować można jako proces społeczny, w którego wyniku jednostki i całe grupy ludzkie [...] przyswajają sobie [...] miejski tryb życia." [3]

Wpływy urbanizacji są już w znacznym stopniu widoczne we wsiach powiatu puławskiego. Reasumując można stwierdzić, że nowo powstała grupa społeczna chłopów-robotników wywiera dodatni wpływ na ogólny stan wsi.

Przychody i wydatki ludności

Przychody pieniężne indywidualnych gospodarstw chłopskich, w zależności od źródeł, z jakich pochodzą, można podzielić na sześć grup: 1) pochodzące z produkcji rolnej, 2) uzyskane z pracy zarobkowej poza rolnictwem, 3) uzyskane z pracy zarobkowej w indywidualnych gospodarstwach chłopskich, 4) pochodzące z otrzymanych odszkodowań rzeczowych i osobowych, 5) pochodzące z otrzymanych kredytów bankowych, 6) czerpane z innych źródeł.

Szczegółowa analiza pieniężnych dochodów ludności wykazała, że największym źródłem uzyskania ich w całym badanym okresie była produkcja rolna. Przychody z produkcji rolnej wynosiły od 50 do 60% ich

[3] J. Ziółkowski: *Zagadnienia urbanizacji w socjologii i urbanistyce*, „Kultura i Społeczeństwo" 1962, nr 1.

ogółu. Dochody pieniężne z pracy zarobkowej poza rolnictwem oraz z tytułu otrzymanych kredytów stanowiły w r. 1965 blisko połowę (41,1%). Daje się zauważyć wzrostową tendencję tych ostatnich źródeł w globalnej strukturze dochodów gospodarstw chłopskich. Wynikiem procesu uprzemysławiania powiatu jest wzrost udziału dochodów pieniężnych z zarobkowania poza rolnictwem. W r. 1960 udział ten wynosił 20%, zaś w r. 1965 — 23,9%. Wiąże się to przede wszystkim ze wzrostem zatrudnienia ludności wiejskiej w budownictwie, transporcie i przemyśle.

Obok przychodów, drugą bardzo ważną pozycją wymagającą analizy są wydatki. Należą do nich m. in.: 1) obowiązkowe świadczenia (podatki, spłaty kredytów itp.) i 2) nakłady na środki do produkcji rolnej.

Analizując dane odnoszące się do nakładów pieniężnych na środki produkcji rolnej stwierdza się ich wzrost w globalnych wydatkach ludności powiatu puławskiego. W r. 1960 wynosiły one 15,9%, zaś w r. 1965 — 23,4% ogółu wydatków. Wzrost ten dowodzi, że rolnicy gospodarujący indywidualnie doceniają znaczenie przemysłowych środków produkcji rolnej, a tym samym i osobistych korzyści w postaci zwiększenia dochodów. Daje się również zauważyć, że w miarę wzrostu dochodów pieniężnych rolnicy przeznaczają na środki do produkcji rolnej wyższe sumy pieniężne.

Wysoki udział w globalnych nakładach stanowią wydatki na materiały budowlane. W r. 1960 wynosił on 34,5%, a w r. 1965 — 31,6%. Nie oznacza to, że nakłady na materiały budowlane zmalały. Zmalał tylko ich procentowy udział w nakładach globalnych.

Wśród gospodarstw utrzymujących się z rolnictwa najniższe grupy dochodowe prawie nie dokonują zakupu materiałów budowlanych. Więcej natomiast na ten cel przeznaczają chłopi-robotnicy, których gospodarstwa należą do najniższych grup obszarowych. Wydatki na zakup materiałów budowlanych uzależnione są w pierwszym rzędzie od poziomu przychodów pieniężnych poszczególnych gospodarstw.

Badania ankietowe[4] wykazały, że w powiecie puławskim na 1 zł dochodów (według dochodowości ustalonej dla celów podatkowych) na 1 gospodarstwo przypada 0,12 zł wydatków na materiały budowlane, przy tym w grupie gospodarstw chłopo-robotników wskaźnik ten wynosił 0,18 zł.

Z powyższej analizy wynika więc, że po stronie rozchodowej wydatki na materiały budowlane należą do priorytetowych.

---

[4] S. Ogrodnik: *Wpływ rejonu uprzemysławianego na wydatki produkcyjne indywidualnych gospodarstw chłopskich*, Maszynopis, Katedra Ekonomiki Rolnictwa UMCS.

Fundusz spożycia i spożycie

Związany z uprzemysławianiem powiatu wzrost ludności nierolniczej pociąga za sobą zwiększenie zapotrzebowania na produkty rolnicze oraz zmianę wymagań rynku co do asortymentu tych produktów. W ogólnym procesie rozwoju gospodarczego wzrastający udział środków konsumpcji pochodzenia rynkowego w funduszu spożycia ludności rolniczej jest jednym z głównych czynników wpływających na kształtowanie się poziomu i towarowości produkcji rolnej. Zmiana proporcji między częścią „towarową" a „naturalną" funduszu spożycia na wsi następuje dzięki dwom procesom: 1) „denaturalizacji" spożycia, 2) rozwoju wśród ludności rolniczej potrzeb wyższego rzędu.

W wyniku procesów „denaturalizacji" spożycia w rolnictwie coraz rzadziej spotyka się formy przetwórstwa domowego. Towarowy charakter produkcji rolniczej wpływa na kształtowanie się nowych dziedzin konsumpcji towarowej na wsi, takich jak: sprzęt radiowo-telewizyjny, pojazdy mechaniczne itp. Aby zaspokoić swoje potrzeby w tym zakresie, rolnik musi zwiększyć masę produktów rolnych dostarczonych na rynek. Osiągnąć to może tylko przez wzrost poziomu produkcji lub ograniczenie spożycia naturalnego. Fundusz spożycia w głownej mierze zależy od pieniężnych dochodów ludności.

Tab. 1. Kształtowanie się funduszu spożycia na mieszkańca (w zł)
The shaping of consumption fund per 1 occupant (in zlotys)

Wyszczególnienie	1960	1965	1960=100
Powiat puławski	8 179	10 064	123
Województwo lubelskie . . .	8 092	9 407	116
Kraj	10 104	11 724	116

Źródło: Szczegółowy Plan Regionalny POP Lublin 1966, część IV.
Source: Detailed Regional Plan POP Lublin 1966, part IV.

Z powyższego zestawienia wynika, że w r. 1960 zarówno powiat puławski, jak i województwo lubelskie nie osiągnęły średniej krajowej w zakresie funduszu spożycia na 1 mieszkańca. Był on o około 20% niższy od średniej krajowej. W r. 1965 sytuacja była podobna dla województwa lubelskiego, natomiast względne położenie powiatu puławskiego uległo poprawie.

ANALIZA INDYWIDUALNEGO RUCHU BUDOWLANEGO W POWIECIE PUŁAWSKIM W LATACH 1961—1965

Przedstawienie tła ogólnoekonomicznego rozwoju powiatu umożliwia lepsze zrozumienie zagadnień budownictwa wiejskiego, stanowiących przedmiot rozważań niniejszego paragrafu.

Rozmiary ruchu budowlanego w pwiecie puławskim na tle danych w skali województwa i kraju

W latach 1961—1965 na terenie powiatu puławskiego wydano ogółem 5 712 pozwoleń na budowę. W poszczególnych latach liczba pozwoleń na budowę kształtowała się następująco:

Tab. 2. Liczba pozwoleń na budowę w latach 1961—1965
The number of building permits in the years 1961—1965
A. Na obiekty mieszkalne
The permits for habitable buildings

Rodzaj budynków	Ogółem	1961	1962	1963	1964	1965
Murowane	1 744	356	292	269	371	456
Drewniane	189	82	40	25	20	22

B. Na obiekty gospodarcze
The permits for farm buildings

Rodzaj budynków	Ogółem	1961	1962	1963	1964	1965
Murowane	3 517	726	729	435	811	816
Drewniane	262	94	63	48	39	18

Źródło: Dane Wydziału Budownictwa, Urbanistyki i Architektury w Puławach.
Source: The data of Building Department of Town Planning and Architecture in Puławy.

Analiza powyższych zestawień wskazuje, że liczba pozwoleń na budowę murowanych obiektów, zarówno mieszkalnych jak i gospodarczych wyraźnie wzrastała. Liczba pozwoleń wydanych na drewniane budynki mieszkalne w r. 1965 była 4-krotnie mniejsza w stosunku do roku wyjściowego, zaś na drewniane budynki gospodarcze 7-krotnie. Około 34% ogólnej liczby wydanych pozwoleń odnosiło się do obiektów mieszkalnych, pozostałe 66% — to pozwolenia na budynki gospodarcze. Taką pro-

porcję tłumaczy się warunkami kredytowania, preferującymi budynki gospodarcze.

Tab. 3. Liczba obiektów, na budowę których wydano pozwolenia indywidualnym inwestorom na wsi
The number of buildings, erecting of which was permitted to individual investors in a village

Rok	Wyszczególnienie		
	Polska	Woj. lubelskie	Pow. puławski
1960	167 524	18 117	1 048
1961	166 570	20 967	1 334
1962	127 987	20 534	1 163
1963	119 552	17 116	937
1964	154 096	24 683	1 245
1965	164 854	24 004	1 102
		w %	
1960	100,0	100,0	100,0
1961	99,0	115,7	127,0
1962	76,0	113,3	111,2
1963	71,0	94,5	89,4
1964	92,0	136,2	118,8
1965	98,0	132,2	105,2

Źródło: Dane Wydziału Budownictwa, Urbanistyki i Architektury w Lublinie.
Source: The data of Building Department of Town Planning and Architecture in Lublin.

W oparciu o powyższe dane odnotować należy spadek tendencji do podejmowania działalności budowlanej w latach 1962—1963. Widoczne to jest zwłaszcza w odniesieniu do wskaźników ogólnokrajowych, gdzie w r. 1962 nastąpił spadek ruchu budowlanego do 76% przy przyjęciu za 100% r. 1960. Spadek skłonności do podejmowania działalności budowlanej został spowodowany zmniejszeniem dochodów rolnictwa drobnotowarowego na skutek mniej korzystnych rezultatów jego produkcji w porównaniu z poziomem z r. 1961, jak też w wyniku zmian polityki kredytowej i podatkowej.

Zjawisko zmniejszenia ruchu budowlanego nie przebiegało jednakowo w całym kraju. Przykładem może być województwo lubelskie, a nawet powiat puławski, gdzie wyraźne załamanie się tempa wzrostu ruchu budowlanego nastąpiło w r. 1963, kiedy w skali ogólnokrajowej nastąpił największy jego spadek. Pomimo poważnego załamania się ruchu budowlanego w r. 1963, dane z 1965 r., w którym rozmiary budownictwa kształtowały się na poziomie 24 004 pozwoleń w województwie i 1 102 pozwolenia w powiecie puławskim, wskazują, że tendencje zniżkowe miały charakter przejściowy. Porównując wskaźniki krajowe co do rozmiarów ruchu budowlanego na wsi ze wskaźnikami województwa lubelskiego można stwierdzić, że te ostatnie przedstawiają się dosyć korzystnie. O ile w kraju nastąpiło obniżenie ruchu budowlanego do 98% w stosunku do roku wyjściowego, to analogiczny wskaźnik dla województwa lubelskiego wynosi 132,5%. Rozmiary ruchu budowlanego dla powiatu puławskiego kształtowały się na poziomie 105,2%, czyli przekroczyły wskaźnik krajowy, ale nie osiągnęły wojewódzkiego.

Analizując ruch budowlany w powiecie puławskim należałoby zwrócić uwagę na udział województwa lubelskiego w krajowym, a powiatu puławskiego w wojewódzkim ruchu budowlanym.

Tab. 4. Udział województwa lubelskiego w krajowym ruchu budowlanym
Participation of the Lublin voivodeship in Polish building movement

A.

Rok	1960		1965	
Polska	167 524	100,0	164 854	100,0
Woj. lubelskie . . .	18 117	10,8	24 004	14,6

Procentowy udział województwa lubelskiego w krajowym ruchu budowlanym był najwyższy ze wszystkich województw. Nieco inaczej przedstawia się procentowy udział powiatu puławskiego w wojewódzkim ruchu budowlanym.

B.

Rok	1960		1965	
Woj. lubelskie . . .	18 117	100,0	24 004	100,0
Pow. puławski . . .	1 048	5,8	1 102	4,6

Łatwo zauważyć, że w badanym okresie nastąpił spadek procentowego udziału powiatu w liczbie wydanych pozwoleń w skali województwa. Odwrotne zjawisko wystąpiło w zakresie oddawanych budynków do użytku w poszczególnych latach badanego okresu.

Tab. 5. Budynki oddane do użytku wg GUS w budownictwie wiejskim
Buildings put to use acc. to the data of Chief Census Bureau (GUS) concerning rural building construction

Wyszczególnienie	1961	1962	1963	1964	1965
Województwo lubelskie	10 835	7 644	7 296	8 041	8 791
Powiat puławski . . .	425	500	400	572	582
Wskaźnik % udziału powiatu w ilości oddanych budynków do użytku w województwie	2,9	6,9	5,6	7,2	6,6

Jedną z przyczyn takiego stanu jest tzw. „dzikie" budownictwo, którego wielkość szacuje się na ok. 15% ogółu oddawanych budynków do użytku. Na budowę tych obiektów inwestor nie uzyskał pozwolenia na budowę, ale wybudowany budynek, niezależnie od jego rodzaju, rejestrowany był jako oddany do użytku. W związku z tym liczba wydawanych pozwoleń malała, a wzrastała liczba oddawanych budynków. Przyczyną istnienia „dzikiego" budownictwa była niedostateczna kontrola nad wznoszonymi budynkami, prowadzona przez Wydział BUA przy PPRN w Puławach, a spowodowana płynnością kadr w tym wydziale. Poza tym, na początku badanego okresu w powiecie puławskim na szeroką skalę rozwijała się kontraktacja tytoniu, która z kolei przyczyniła się do wzrastającej liczby pozwoleń na budowę suszarni. Cykl budowlany suszarni trwał w zasadzie jeden rok, co wpłynęło także na rosnącą liczbę budynków oddawanych do użytku.

Intensywność ruchu budowlanego

Miarą intensywności ruchu budowlanego może być: 1) liczba oddawanych budynków do użytku na 1 000 mieszkańców, 2) liczba wydanych pozwoleń na 1 000 mieszkańców bądź też 3) liczba mieszkańców przypadających na 1 pozwolenie.

W celu dokładniejszego zbadania intensywności ruchu budowlanego stosuje się najczęściej drugi sposób. Średni wskaźnik nasycenia ruchu

budowlanego w powiecie wynosi ok. 60 mieszkańców na 1 pozwolenie, wskaźnik wojewódzki — 58, a krajowy — 96 osób na 1 pozwolenie. Daleko odbiegający od wskaźnika krajowego jest wskaźnik ruchu budowlanego, np. w powiecie płockim wynosi ok. 30 mieszkańców na 1 pozwolenie. Porównanie to ma charakter celowy, ponieważ zarówno powiat puławski, jak i płocki należą do tzw. rejonów uprzemysławianych. Z powyższych wskaźników wynika, że intensywność ruchu budowlanego w powiecie puławskm jest 2-krotnie niższa od powiatu płockiego. Być może wynika to z daleko posuniętej industrializacji powiatu płockiego, podczas gdy powiat puławski dopiero wchodzi w tę fazę. Do najbardziej aktywnych terenów w powiecie puławskim pod względem intensywności ruchu budowlanego należą gromady: Garbów, Końskowola, Żyrzyn i Kurów.

Stosowanie projektów typowych w świetle zezwoleń budowlanych

Doniosłe znaczenie techniczne i ekonomiczne ma tzw. typizacja budownictwa. Jest ona tym czynnikiem, który w sposób zdecydowany wpływa na uporządkowanie produkcji budowlanej. Przez typizację projektów osiąga się lub można osiągnąć: a) znaczne zmniejszenie kosztów dokumentacji techniczno-kosztorysowej w stosunku do projektów indywidualnych, b) skrócenie czasu przygotowania dokumentacji, c) polepszenia jakości wykonawstwa budowlanego, d) skrócenia cyklu budowy.

Aby typizacja dokumentacji dała oczekiwane rezultaty, musi być dobrze zaprojektowana pod względem funkcjonalnym i konstrukcyjno-materiałowym. Jeżeli projekt tych warunków nie spełnia, to nie tylko nie przynosi pożądanych wyników techniczno-ekonomicznych, lecz także nie usprawnia produkcji budowlanej. Źle pomyślany projekt stwarza kłopoty zarówno dla inwestora, jak i dla wykonawcy.

Ludność wiejska coraz chętniej korzysta z dokumentacji typowej z uwagi na bardzo dużą różnicę cen. Projekt typowy kosztuje ok. 33 zł zaś zlecenie prywatne w zależności od kubatury kształtuje się w granicach 800—2 500 zł za projekt budynku mieszkalnego, a od 300—1 500 zł za projekt budynku gospodarczego. Pomimo to istnieje pewna przeszkoda w szerokim stosowaniu projektów typowych. Tkwi ona w małym wyborze i centralnym ich opracowaniu dla całego obszaru kraju. Projekty typowe często nie uwzględniają lokalnych możliwości materiałowych, czy też gustów i upodobań ludności. Poza tym widoczna jest niechęć ich stosowania u miejscowych, słabo wykwalifikowanych rzemieślników, nie przyzwyczajonych do nowych form budownictwa oraz do stosowania nowych rozwiązań. Na ogół panuje przekonanie, że rea-

lizacja budowy wg projektu typowego jest droższa od budowy wg projektu indywidualnego, uwzględniającego w większym stopniu lokalne surowce i możliwości budowlane. Projekty budowlane opracowuje i zatwierdza Powiatowy Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury.

Tab. 6. Ilość sprzedanych projektów typowych w świetle wydanych pozwoleń na budowę w skali województwa i powiatu
The number of sold typical designs in the light of given building permits within the scope of a voivodeship and district

Rok	Woj. lubelskie			Powiat puławski		
	Liczba wydanych pozwoleń na budowę	Liczba sprzedanych projektów typowych	% udział projektów typowych w ilości wydanych pozwoleń	Liczba wydanych pozwoleń na budowę	Liczba sprzedanych projektów typowych	% udział projektów typowych w ilości wydanych pozwoleń
1961	20 967	5 038	24,2	1 334	469	35,0
1962	20 534	5 451	26,5	1 163	477	41,0
1963	17 116	8 094	47,3	937	616	65,5
1964	24 683	8 008	32,4	1 245	663	53,2
1965	24 004	7 340	30,5	1 102	577	53,2

Źródło: Zestawienia własne. Source: Own lists.

Zestawione dane wskazują na wzrastającą tendencję udziału liczby sprzedanych projektów typowych w wydanych pozwoleniach zarówno w powiecie, jak i w województwie lubelskim.

Techniczne i ekonomiczne warunki realizacji budowy

Do technicznych warunków realizacji budowy zalicza się organizację i wykonawstwo budowlane, zaś do warunków ekonomicznych: zaopatrzenie w materiały budowlane, ich produkcję i zagadnienia kredytowania budownictwa.

Do r. 1960 budownictwo wiejskie prowadzone było w sposób niezorganizowany. Zarówno budynki mieszkalne, jak i gospodarcze budowane były wg własnych gustów i upodobań, w miejscach nie wyznaczonych przez plany ogólne, opracowywane przez Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury.

W celu zapobieżenia chaotycznej zabudowie wsi, w r. 1961 wydano szereg obowiązujących przepisów prawnych. Przepisy te określały m. in. podstawowe prawa i obowiązki inwestorów, wykonawców robót, właścicieli budynków, związane z budową, rozbiórką i utrzymaniem budynków i innych obiektów budowlanych. Określały one również zasadnicze wymagania, jakim powinny odpowiadać obiekty budowlane. Dwoma podstawowymi aktami prawnymi wydanymi w r. 1961 były: 1) ustawa o planowaniu przestrzennym (Dz.U. nr 7, poz. 47), 2) ustawa o terenach budowlanych na obszarach wsi (Dz.U. nr 5, poz. 30).

Pierwsza z nich ma zapewnić prawidłowy rozwój poszczególnych obszarów kraju oraz ustalić właściwe współzależności przestrzenne między urządzeniami produkcyjnymi i usługowymi. Druga ustawa stanowi, że „budownictwo mieszkaniowe, gospodarcze oraz usługowe może być zrealizowane wyłącznie na oznaczonych na ten cel terenach, zwanych terenami budowlanymi". Jest ona narzędziem zahamowania dalszego rozproszenia zabudowy wsi i koncentracji budownictwa, jako jednego z zasadniczych warunków procesu urbanizacji wsi. Prawo budowlane wprowadziło ład prawny w ważną gałąź gospodarki narodowej, jakim jest budownictwo.

W omawianym okresie, tj. w latach 1961—1965 w powiecie puławskim opracowano dla 45 wsi projekty wyznaczania terenów budowlanych, dla 81 wsi opracowania były w toku, dla 9 wsi opracowano plany ogólne zagospodarowania przestrzennego.

Tempo budowy, zarówno budynków mieszkalnych jak i gospodarczych, zależne jest od wykonawstwa. Cechą indywidualnego budownictwa ludności jest wkład własnej pracy inwestora i członków jego rodziny. Ma to miejsce w zakresie częściowego zaopatrzenia w materiały budowlane i w realizacji budowy. Główną przyczyną powodującą wykonawstwo we własnym zakresie przez inwestora jest dążenie do zaoszczędzenia środków pieniężnych. Aby podnieść jakość budowanych obiektów, każdy budujący zobowiązany jest przy otrzymaniu pozwolenia na budowę przedłożyć deklarację rzemieślnika, posiadającego uprawnienia do wykonywania zawodu. Na terenie powiatu puławskiego w 1965 r. było 140 samoistnych robotników budowlanych dla potrzeb budownictwa wiejskiego.

Zaopatrzenie materiałowe, jako jeden z ekonomicznych warunków realizacji budowy, nie przedstawia się zadowalająco. Dostawy materiałów budowlanych pokrywają w niektórych asortymentach zaledwie 60% zapotrzebowania w tym zakresie. Ujemną cechą zaopatrzenia materiałowego jest jego sezonowość. Głównym skutkiem niewłaściwego rozłożenia dostaw zaopatrzenia materiałowego jest przewlekanie czasu trwania budowy. Nieregularność i niekompleksowość zaopa-

trzenia materiałowego jest dla niektórych indywidualnych inwestorów bodźcem do wcześniejszego zakupu materiałów budowlanych. Znaczna część rolników gromadzi materiały od 2 do 5, a nawet do 10 lat. Wywiera to ujemny wpływ na budownictwo, albowiem dawno zakupione materiały nie będą odpowiadać wymogom nowego projektu. Gromadzenie materiałów ma swoje źródło w obawach przed dewaluowaniem się oszczędności, podwyżką cen materiałów budowlanych oraz w traktowaniu ich jako dobrej lokaty kapitału.

W powiecie puławskim tempo wzrostu ruchu budowlanego wyprzedza tempo zaopatrzenia w materiały budowlane, a wynikiem tego jest stały ich deficyt. Odczuwa się tu brak zaopatrzenia w materiały dekarskie, ścienne, cement i wapno. Zaopatrzenie w materiały budowlane było najsłabszym odcinkiem zaopatrzenia materiałowego w latach 1961—1965. Wystąpiło tu nie tylko zwolnienie tempa wzrostu, ale miały miejsce poważne spadki absolutnego poziomu dostaw w szeregu ważnych grup materiałowych. Deficyt ten był podstawową i pierwotną przyczyną głębokiego załamania budownictwa wiejskiego. Najsilniej wystąpił on w pierwszych latach pięciolecia.

Do ekonomicznych warunków realizacji budowy należy również k r e d y t o w a n i e   b u d o w n i c t w a. Kredyt stanowi jeden z ważnych elementów oddziaływania na rozmiary budownictwa wiejskiego. W styczniu 1963 r. podjęto szereg decyzji w kierunku uelastycznienia zasad przyznawania pomocy kredytowej na budownictwo oraz wprowadzono pewne udogodnienia dla pożyczkobiorców. Do 1963 r. stosowana była w całym kraju zasada, że kredyty udzielane na budownictwo mieszkaniowe nie mogą przekroczyć 30% ogólnej sumy kredytów udzielanych na budownictwo wiejskie. Pozostałe 70% przeznaczano na budynki gospodarcze. Sytuacja ta uległa zmianie po 1963 r. — 40% ogólnej sumy kredytów przeznaczano na budownictwo mieszkaniowe. Przy budownictwie gospodarczym kredyt mógł być udzielany do wysokości 70% wartości zakupionych materiałów. Po 1963 r. wskaźnik ten podwyższono do 100%, a przy budownictwie mieszkaniowym do wysokości 50% wartości zakupionych materiałów. Pomoc kredytowa dla wsi realizowana jest przez Bank Rolny i SOP poprzez różnego rodzaju kredyty: długoterminowe, średnioterminowe, ktorkookresowe oraz specjalne.

W powiecie puławskim największy procentowy udział w globalnej sumie kredytów udzielanych ludności wiejskiej mają kredyty krótkoterminowe. Drugie miejsce zajmują kredyty długoterminowe, z których prawie 90% przeznacza się na budownictwo i remonty. Kredyty udzielane indywidualnym gospodarstwom stanowią jedno ze źródeł pieniężnych przychodów ludności. Udział kredytów w przychodach ludności wiejskiej powiatu puławskiego wynosił w 1960 r. — 12,8%, w 1965 r. —

17,2%. Na 1 ha użytków rolnych przypadało w 1960 r. — 806 zł, w 1965 r. — 1 458 zł kredytu, a na 1 gospodarstwo rolnicze w 1960 r. — 3 001 zł, w 1965 r. — 5 016 zł. Kredyty odgrywają bardzo poważną rolę w prowadzeniu działalności budowlanej. Korzystanie z nich może ułatwić inwestorom tę działalność bez potrzeby ograniczenia innych rozchodów.

Sytuacja mieszkaniowa w powiecie puławskim w latach 1961—1965

W powiecie puławskim liczba mieszkań oraz warunki mieszkaniowe ludności przedstawiały się następująco:

Tab. 7. Sytuacja mieszkaniowa w powiecie puławskim w latach 1961—1965
Housing situation in the Puławy district in the years 1961—1965

Rok	Mieszkania	Powierzchnia użytkowa w tys. m^2	Wskaźniki		
			osób na mieszkanie	izb na mieszkanie	m^2 na mieszkanie
1960	16 591	660,0	4,2	2,25	40,0
1965	17 870	758,6	4,1	2,45	42,5

Źródło: Szczegółowy Plan Regionalny POP, część IV, s. 154.
Source: Detailed Regional Plan POP, part IV, p. 154.

Analiza danych wskazuje na daleko idące zmiany. Liczba mieszkań w 1965 r. wzrosła o ok. 8% w stosunku do r. 1960. W miarę wzrostu liczby mieszkań zwiększyła się także powierzchnia użytkowa przypadająca na 1 mieszkanie (z 40 m^2 do 42,5 m^2). O około 8% zwiększył się wskaźnik obrazujący liczbę izb przypadających na mieszkanie. Liczba mieszkań przypadająca na 1 000 mieszkańców w 1960 r. średnio dla Polski wynosiła 230, dla województwa lubelskiego i powiatu puławskiego 240. Wskaźnik liczby osób na mieszkanie jest jednym z powszechnie stosowanych mierników odzwierciedlających poziom warunków mieszkaniowych. Dla Polski wskaźnik ten w r. 1960 wynosił — 4,35, dla województwa lubelskiego — 4,17, a dla powiatu puławskiego — 4,20. W r. 1965 wskaźnik ten uległ znacznej poprawie.

Jeżeli chodzi o sposób użytkowania mieszkań, to mieszkanie spełnia dwie zasadnicze funkcje: mieszkalną i gospodarczą.

Funkcja mieszkalna przejawia się w tym, że mieszkańcy większą część wolnego czasu spędzają w mieszkaniu wyposażonym w niezbędne do użytku sprzęty i urządzenia. Zależnie od wielkości domu

mieszkalnego, liczby izb oraz wielkości rodziny funkcję tę odgrywa kuchnia, bądź „pokoje". Posiadanie „pokoi" w opinii miejscowej ludności podnosi znaczenie społeczne gospodarza. W zasadzie najczęściej rodzina przebywa w kuchni. Tu odpoczywa się po pracy, spożywa posiłki i słucha radia. W jesienne i zimowe wieczory czyta się książki lub prasę także w kuchni, ponieważ tu jest najcieplej. Bardzo często spotyka się na wsi, że w okresie zimowym niektórzy członkowie rodziny, a czasem i wszyscy, śpią w kuchni. Jest to jedna z najważniejszych funkcji sprzecznych z rolą kuchni. Za tym kryją się problemy ekonomiczne — chodzi przede wszystkim o oszczędzanie opału. „Pokoje" mają na wsi w dużym jeszcze stopniu charakter reprezentacyjny, a na codzień są mało używane.

Funkcja gospodarcza związana jest z różnorodnymi czynnościami gospodarczymi wykonywanymi w obrębie mieszkania. Do nich należy: pranie bielizny, gotowanie paszy dla inwentarza, pieczenie chleba i ciasta oraz magazynowanie produktów. Te czynności w okresie zimy wykonuje się w kuchni, latem zaś w tzw. letnich kuchniach. Ich zadaniem jest odciążenie izb mieszkalnych od gotowania w nich posiłków oraz paszy dla inwentarza. Poza kuchnią funkcje gospodarcze spełniają komory i sień. Zarówno jedne, jak i drugie wykazują zmiany w czasie. Podstawową funkcją sieni jest komunikacja. Poza tym przechowuje się tam odzież, obuwie itp. Komory obecnie prawie zanikają. Funkcje ich sprowadzają się do przechowywania płodów rolnych. Mimo daleko idących zmian w dziedzinie budownictwa wiejskiego, dom mieszkalny na wsi różni się od domu mieszkalnego w mieście swymi rozmiarami i charakterem. Analizując sytuację mieszkaniową ludności wiejskiej powiatu puławskiego należy zwrócić uwagę na liczbę izb i ich zaludnienie. Przedstawia to niżej zamieszczona tabela:

Tab. 8. Izby mieszkalne i ich zaludnienie w powiecie puławskim
Habitable rooms and the number of their inhabitants in the Puławy district

Rok	Izby	Ludność zamieszkała na wsi (w tys.)	Wskaźniki		
			osób na izbę	m^2 na izbę	m^2 na osobę
1960	32 360	69,6	2,16	20,4	9,6
1965	37 300	73,0	1,95	20,3	10,4

Źródło: Szczegółowy Plan Regionalny POP, część IV, s. 154.
Source: Detailed Regional Plan POP, part IV, p. 154.

Liczba izb mieszkalnych wzrosła w badanym okresie o 15%. Zwiększyła się także liczba m^2 przypadających na 1 osobę z 9,5 m^2 do 10,4 m^2. Przeciętne zaludnienie izb mieszkalnych obok przeciętnego zaludnienia mieszkań jest miernikiem odzwierciedlającym poziom warunków mieszkaniowych. O nadmiernym zaludnieniu mówi się wtedy, gdy na jedną izbę przypada ponad dwie osoby.

W okresie wyjściowym powiat puławski należał do powiatów o nadmiernym zaludnieniu. Taka sytuacja była na terenie całego województwa lubelskiego. Średnia krajowa wynosiła 1,8 osób na izbę, w woj. lubelskim — 2,12, zaś w powiecie puławskim 2,16. W 1965 r. sytuacja uległa zmianie — w powiecie puławskim na 1 izbę przypadało 1,95 osob.

Charakteryzując sytuację mieszkaniową należy zwrócić uwagę na stopień wyposażenia mieszkań w elektryczność i sieć wodociągowo-kanalizacyjną. W 1965 r. wg danych statystyki powiatów z 1966 r. 72,9% ogólnej liczby gospodarstw w powiecie puławskim było zelektryfikowanych. Liczba ta jest stosunkowo wysoka, bowiem dla całego województwa lubelskiego wynosi 62,8%.

Jeżeli chodzi o wyposażenie mieszkań w sieć wodociągową, to zaledwie 9% budynków we wsi Garbów jest do niej podłączonych dzięki temu, że tu znajduje się cukrownia, której sieć wodociągową doprowadzono do gospodarstw indywidualnych. Długość sieci wodociągowej na wsi wynosi 0,3 km, zaś kanalizacyjnej 0,8 km.

ZAKOŃCZENIE

Na początku zaznaczono, że powiat puławski należy do tzw. rejonów uprzemysławianych, a tym samym podlega działaniu podobnych praw ekonomiczno-społecznych, jakie przejawiły się w innych rejonach tego typu. Uprzemysłowienie w poważnym stopniu wpływa na przyspieszenie ekonomicznego rozwoju powiatu. Pierwszym przejawem tego była znaczna migracja ludności wiejskiej do miasta oraz wzrost ludności, która nie zmieniając swego miejsca zamieszkania dojeżdżała do pracy w Puławach. Znalazło to odbicie w zmniejszeniu zatrudnienia w rolnictwie, zwiększeniu udziału ludności utrzymującej się z pracy poza rolnictwem na terenie wsi, a także w wyraźnym wyodrębnieniu się nowej grupy społecznej zwanej chłopami-robotnikami. W związku z uprzemysławianiem powiatu może nasunąć się pytanie: czy lokalizacja Zakładów Azotowych i ich działalność nie wpłynie ujemnie na rozwój produkcji rolnej?

Wśród ekonomistów odpowiedź na to pytanie ma charakter dyskusyjny. Jedni uważają, że lokalizacja Zakładów Azotowych wywrze dodatni wpływ na rozwój produkcji rolnej, drudzy zaś nie zgadzają się

z powyższą tezą. M. Czerniewska [5] stwierdziła na podstawie badań ankietowych Instytutu Ekonomiki Rolnictwa, że gospodarstwa z przewagą dochodów pozarolniczych są słabsze ekonomicznie niż gospodarstwa nie zarobkujące. Do wniosku podobnego doszła A. Szemberg [6], której badania wykazały, że właściciele gospodarstw o przewadze dochodów ze źródeł pozarolniczych reprezentują nastawienie wybitnie konsumpcyjne i zaniedbują swoje gospodarstwa, co pociąga za sobą spadek produkcji rolnej. A. Woś [7] zgadza się z wynikami badań M. Czerniewskiej, A. Szemberg i innych autorów, którzy uważają, że gospodarstwa chłopów-robotników są słabsze ekonomicznie niż gospodarstwa nie zarobkujące, ale nie znajduje żadnych podstaw do twierdzenia, że przyczyną tego jest zarobkowanie poza rolnictwem. Gdyby chcieć zbadać i wyjaśnić rzeczywisty wpływ zarobkowania na produkcję rolną, należałoby podjąć badania dynamiczne, śledząc te same obiekty w dłuższym okresie czasu. Statyczne ujęcie nie daje żadnych podstaw do wysuwania wniosków odnośnie wpływu zarobkowania na produkcję rolną. Inne stanowisko w odpowiedzi na wyżej postawione pytanie zajmuje M. Dziewicka. Twierdzi ona, że obok stopniowego odchodzenia od gospodarstwa wyrażającego się w małej intensywności, niskiej produkcji i obsadzie inwentarza żywego, zauważa się wzmocnienie gospodarstwa dzięki pracy zarobkowej. Wyraża się ono w inwestowaniu zarobków w budynki i inwentarz. F. Kolbusz także zaprzecza tezie, że pojawienie się pracy zarobkowej spycha produkcję rolną i intensfikację gospodarstwa na plan dalszy.

Z badań przeprowadzonych w powiecie puławskim wynika, że gospodarstwa chłopów-robotników i zarobkujące nie ustępują zbytnio gospodarstwom nie zarobkującym co do wielkości towarowej produkcji roślinnej z jednostki obszaru, mają zaś zdecydowaną przewagę w produkcji zwierzęcej. Dają one społeczeństwu 14 325 kg mięsa na 100 ha, podczas gdy gospodarstwa nie zarobkujące tylko 12 972 kg, czyli o 10,5% więcej. Dane te odnoszą się do gospodarstw 2—5 ha. W większych gospodarstwach przewagę mają gospodarstwa nie zarobkujące.

Uprzemysłowienie powiatu powoduje zwiększenie się zatrudnienia poza rolnictwem, które wpływa niewątpliwie na wzrost pieniężnych dochodów ludności wiejskiej. Wzrost zamożności powiatu puławskiego, spowodowany m. in. wzrostem dochodów z pracy poza rolnictwem, pod-

---

[5] M. Czerniewska: *Gospodarstwa chłopskie o mieszanym źródle dochodów*, PWE, Warszawa 1964.

[6] A. Szemberg: *Przemiany gospodarstw chłopskich*, PWE, Warszawa 1962.

[7] A. Woś: *Wpływ uprzemysłowienia na motywy produkcyjnych decyzji chłopów*, Lublin 1967.

niesienie poziomu kulturalnego oraz żywsze kontakty ludności wiejskiej z ludnością miast przyczyniają się do lepszego zaspokajania potrzeb, a wśród nich i potrzeb mieszkaniowych.

W badanym okresie sytuacja mieszkaniowa w powiecie uległa znacznej poprawie. Pozytywnym zjawiskiem było podniesienie stopnia ogniotrwałości budynków oddawanych do użytku w minionym pięcioleciu. Systematycznie zmniejszała się liczba budynków wznoszonych z drewna i krytych słomą. Drewno znajduje jeszcze zastosowanie w budownictwie obiektów niemieszkalnych, ale również w stale zmniejszającym się stopniu. Wśród obiektów niemieszkalnych zdecydowanie wzrosła rola budownictwa inwentarskiego. Wiadomą jest rzeczą, że standard budownictwa mieszkaniowego rzutuje na poziom kultury bytowania rolnika, zaś w budownictwie inwentarskim na podniesienie wydajności produkcji zwierzęcej. Efekty indywidualnego budownictwa ludności wiejskiej są wynikiem wielorakich czynników wpływających na podejmowanie budowy i jej realizację. Jednym z podstawowych środków pozwalających oddziaływać na indywidualne budownictwo były kredyty budowlane udzielane przez aparat bankowy. Zmiany struktury dostaw materiałów budowlanych oraz (a może w głównej mierze) przepisy prawne wpłynęły na podniesienie jakości budynków. Podniesieniu jakości wiejskiego budownictwa służyły także projekty typowe i uprzywilejowanie inwestorów korzystających z tych projektów (np. niższe opłaty przy wydawaniu pozwolenia, pierwszeństwo w otrzymaniu kredytu).

Analiza indywidualnego ruchu budowlanego w powiecie puławskim wykazała, że powiat ten mimo swego uprzemysłowienia wcale nie jest wiodący w województwie. Niemniej jednak w okresie badanym budownictwo wiejskie miało tendencje zwyżkowe, z wyjątkiem trudności w latach 1962—1963.

Reasumując powyższe rozważania przypuszczać należy, że budownictwo wiejskie powiatu puławskiego, będącego pod wpływem jednej z największych w kraju inwestycji, ma duże szanse rozwoju. Badany okres obejmuje wstępny etap industrializacji powiatu, w którym proces ten nie zaznaczył się jeszcze wyraźnie. Ważność tego problemu będzie narastać z każdym rokiem, kiedy coraz bardziej widoczne będą wpływy tej wielkiej inwestycji.

Katedra Planowania i Polityki Gospodarczej UMCS, która zajmuje się między innymi zagadnieniami budownictwa mieszkaniowego ma zamiar wrócić za kilka lat do badań z tego zakresu na terenie powiatu puławskiego, aby skonfrontować wyniki obecnych badań z przyszłymi.

РЕЗЮМЕ

Статья представляет краткую монографию Пулавского повята в 1961—1965 гг. с подробным учетом проблематики сельского строительства. Она состоит из четырех частей и заключения, в котором подведен итог полученных результатов.

В первой части представлен общеэкономический фон развития повята, который является базой для дальнейших рассуждений. Он охватывает проблемы развития сельского хозяйства, урбанизации села, формирования доходов как от сельского хозяйства, так и работы вне сельского хозяйства, а также их распределения.

Во второй части представлен анализ развития индивидуального строительства в Пулавском повяте в 1961—1965 гг. на фоне показателей воеводства и страны. Важной проблемой, представленной в этой части, является применение типовых проектов.

Технические и экономические условия реализации строительства затронуты в третьей части. Из технических условий обсуждается организация и исполнение строительства, а из экономических — обеспечение строительными материалами и проблемы кредитования строительства.

Четвертая часть описывает жилищную ситуацию в Пулавском повяте и изменения, которые произошли в течение 1961—1965 гг. (на основе средних размеров квартир, комнат и их среднего заселения).

SUMMARY

The present article is a short monograph of the Puławy district in the years 1961—1965, with a particular regard paid to the rural building problems. The paper consists of four parts devoted to the discussion and of the conclusion in which the obtained results are summed up.

In the first part there is presented the background comprising all the aspects of economic development of the district, which, in turn, is the basis for further considerations of such problems as: the development of agriculture, urbanization of the country, shaping of agricultural and non-agricultural profits and their disposal.

In the second part there is made an analysis of individual building movement, in the Puławy district in the period 1961—1965, against the background of indexes within the scope of a province and country. The application of typical designs is an important problem presented here.

Technical and economic conditions of building realization are discussed in the third part. The technical conditions comprise the organization and building execution while economic ones — the supply with building materials and the problem of granting the building credits.

The fourth part of the article is an illustration of housing situation in the Puławy district and of the changes in this respect in the years 1961—1965 (on the basis of average size of flats and rooms, and average number of their inhabitants).

Pap. druk. sat. III kl. 80 g Format B5 (70×100) Stron druku: 24
Annales UMCS, Lublin, 1970 Drukarnia Uniwersytecka w Lublinie Zam. nr 297 z dn. 24.XI.1970
750 + 15 egz. A-5 Maszynopis otrzymano 24.XI.1970 Druk ukończono 5.V.1971